

XORIJIY INVESTOR BILAN HUKUMAT O'RTASIDA INVESTITSIYA SHARTNOMALARI

Ne'matov Umidjon O'ktam o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti magistratura talabasi.

Email: umidlawyer2602@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14174592>

Annotatsiya. Ushbu ish xorijiy investorlar va hukumatlar o'rtasidagi investitsiya shartnomalari bilan bog'liq asosiy tamoyillarni tahlil qilishga qaratilgan. Unda huquqiy asoslar, tartibga solishdagi xatarlar, siyosiy barqarorlikning ahamiyati, madaniy farqlar va ekologik talablar muhokama qilinadi. Investitsiya shartnomalari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish uchun katta ahamiyatga ega bo'lsa-da, ular ko'pincha nizolar va xavf-xatarlarga duch keladi. Tadqiqot, shuningdek, nizolarni hal qilish mexanizmlari, xalqaro arbitrajning o'rni va taraflar o'rtasidagi ishonchni mustahkamlash yo'llariga e'tibor qaratadi. Mazkur ish xorijiy investitsiyalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun huquqiy shaffoflik, siyosiy barqarorlik va mahalliy jamiyat bilan samarali muloqotning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: xorijiy investitsiyalar, hukumat va investor, investitsiya shartnomalari, xalqaro arbitraj, siyosiy barqarorlik, huquqiy xavfsizlik.

Kirish

Xorijiy investitsiya bu bir davlatning boshqa davlat iqtisodiyotiga kapital, texnologiya yoki boshqa resurslarni kiritishi orqali amalga oshiriladigan jarayondir. Bu investitsiyalar mamlakatlar o'rtasida iqtisodiy hamkorlikni rivojlantiradi va iqtisodiy barqarorlikni oshiradi. Xorijiy investitsiyalar ikki asosiy shaklda bo'lib, ular to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va portfel investitsiyalari hisoblanadi.

To'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar- bu shaklda xorijiy kompaniyalar yoki shaxslar boshqa davlatdagi korxonalar yoki ishlab chiqarish obyektlarini boshqarishda bevosita ishtirok etadi.

Masalan, yangi zavod qurilishi yoki mavjud korxonalarga investitsiya kiritish jarayoni misol bo'la oladi.

Portfel investitsiyalari deb asosan moliyaviy vositalar – aksiyalar yoki obligatsiyalar – orqali amalga oshiriladi. Bunda investor korxonalarni bevosita boshqarishda ishtirok etmaydi. Shu bilan birga, xorijiy investitsiyalar muvaffaqiyatli bo'lishi uchun huquqiy barqarorlik, shaffof siyosat va iqtisodiy infratuzilmaning rivojlanganligi muhim hisoblanadi.

Chet el investitsiyalari davlatlar va korporatsiyalar o'rtasidagi rivojlangan moliyaviy munosabatlar tarmog'ining bir qismidir. Bu osmonni o'zgartira oladigan, sanoatni jonlantiradigan va butun mintaqalarning iqtisodiy taqdirini o'zgartira oladigan kuch. Ammo bu iqtisodiy suverenitet, demokratik saqlanish va global kuchlar muvozanati haqida tanqidiy savollar tug'diradigan hodisa hisoblanadi.¹

Muammolar

Rivojlanayotgan mamlakatlarda keng tarqalgan milliy iqtisodiyotni rejalashtirish amaliyoti xalqaro xususiy investitsiyalar muammolarini yangi kontekstga olib bormoqda. Ushbu kontekstda yuzaga kelayotgan huquqiy-iqtisodiy masalalarni to'liqroq baholash uchun bizga investitsion qonunlar va xususiy sektorning ko'proq kirib kelishini rag'batlantirish bo'yicha ikki tomonlama siyosat maqsadiga erishish uchun rivojlanmagan davlat tomonidan qabul qilinishi mumkin bo'lgan tartibga solish choralari baholash uchun tahliliy asos kerak bo'ladi.²

Jahon iqtisodiyotining ta'minot zanjirida investitsiyaviy hamkorlik rivojlanib borayotgani sari investitsiya jarayonini yanada oshirishni murakkablashtiradigan qator muammolar yuzaga keladi. Investitsiyalar zarur bo'lgan ayrim mamlakatlarda qonunchilik bazasining nomukammalligi asosiy muammolardan biri sifatida belgilanishi mumkin. Ko'pincha huquqiy-me'yoriy baza investitsiyalar oqimiga to'sqinlik qiladi yoki ularni sezilarli darajada cheklaydi.

Bundan tashqari, rivojlangan mamlakatlarda past foiz stavkalari biznes yuritish uchun qulay va ishonchli rivojlangan mamlakatlarni tanlagan investorlarni jalb qiladi, shu bilan rivojlanayotgan mamlakatlarga investitsiyalarni kamaytiradi. Ko'pgina rivojlanayotgan mamlakatlar va iqtisodiyoti qoloq mamlakatlarda ishbilarmonlik muhiti va xorijiy investorlar bilan munosabatlar madaniyati past darajada rivojlangan.

Investitsion hamkorlikni rivojlantirishning zamonaviy muammolarini o'rganish milliy iqtisodiyotlarning xolis ilmiy asoslangan investitsiya siyosatini shakllantirish va investitsiya muhitini yaxshilash uchun zarur. Shu bilan bir qatorda global investitsion oqimlarning kelajakda taqsimlanishiga ta'sir ko'rsatadigan asosiy omillarni aniqlashni ham ushbu tadqiqotning muhim vazifasi deb atash mumkin.³

¹ <https://www.investopedia.com/terms/f/foreign-investment.asp>;

² Meier, G. M. (1966). Legal-economic problems of private foreign investment in developing countries. The University of Chicago Law Review, 33(3), 463-493;

³ Galeeva, G. M., Paiduganova, I. V., & Zagladina, E. N. (2018). Modern problems of investment cooperation development in the supply chain of the world economy. International Journal of Supply Chain Management, 7(6), 536-539;

Xorijiy investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish va yangi imkoniyatlar yaratish uchun muhim bo'lsa-da, bir qator murakkab muammolarga duch keladi. Ushbu muammolar quyidagilar bilan bog'liq:

Birinchidan, huquqiy va tartibga solishdagi noaniqliklar - xorijiy investorlar ko'pincha mezbon mamlakatlarning qonunchilik tizimlari va siyosiy qarorlardagi o'zgarishlardan aziyat chekadilar. Masalan: qonunlar va soliq siyosatining keskin o'zgarishi yoki shartnomalarning bajarilmasligi yoki bir tomonlama o'zgartirilishi yaqqol misol bo'la oladi. Bu investorlar uchun noaniqlik va qo'shimcha tavakkalchiliklarni yuzaga keltiradi.

Ikkinchidan, siyosiy va iqtisodiy xatarlar - siyosiy beqarorlik, korruptsiya va davlat siyosatidagi keskin o'zgarishlar investorlarni qo'rqitishi mumkin. Bundan tashqari, mahalliy valyutaning qadrsizlanishi yoki yuqori inflatsiya yoki iqtisodiy tanazzul ham sabab bo'ladi. Bu holatlar investorlarning foyda olish imkoniyatlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Uchinchidan, nizolarni hal qilishdagi murakkabliklar - xorijiy investorlar va hukumatlar o'rtasidagi nizolarni hal qilish ko'pincha murakkab va qimmatga tushadi. Xalqaro arbitraj tizimlari (masalan, ICSID) ba'zi nizolarni hal qilishga yordam beradi. Ammo bu jarayon uzoq muddatli va katta xarajatlarni talab qiladi. Kichik investorlar uchun bu tizim ko'pincha qiyin va samarasiz bo'lib chiqadi.⁴

To'rtinchidan, madaniy va operatsion to'siqlar - mahalliy tillar, madaniy tafovutlar va biznes yuritishdagi farqlar noto'g'ri muloqotlarga olib kelishi mumkin. Shuningdek, Mahalliy bozorda ishlashni qiyinlashtiradi. Bu muammolarni yengish uchun investorlar mahalliy bozorni chuqur o'rganishi va moslashuvchan strategiyalarni ishlab chiqishi lozim.

Mezbon mamlakatlardagi rivojlanmagan infratuzilma va texnologik yetishmovchiliklar xorijiy investitsiyalarni amalga oshirishni qiyinlashtiradi. Yo'l, transport, energetika va aloqa tizimlaridagi muammolar investorlarning xarajatlarini oshiradi.⁵

Xulosa

Xorijiy investorlar va hukumat o'rtasidagi investitsiya shartnomalari iqtisodiy rivojlanish uchun muhim vosita hisoblanadi. Ushbu shartnomalar ikki tomonlama manfaatlarni ta'minlash bilan birga bir qator murakkab muammolarni ham keltirib chiqaradi.

⁴ Franck, S., Sauvart, K. P., Chiswick-Patterson, M., Geiger, R., Alvarez, J. E., Sornarajah, M., ... & Rapier, B. J. (2008). Challenges Facing Investment Disputes: Reconsidering Dispute Resolution in International Investment Agreements;

⁵ Gordon, K., & Pohl, J. (2015). Policy frameworks for SWF investments: OECD and host-country perspectives. In Research Handbook on Sovereign Wealth Funds and International Investment Law (pp. 124-142). Edward Elgar Publishing;

Huquqiy va siyosiy noaniqlik, nizolarni hal qilishdagi qiyinchiliklar, madaniy farqlar va ekologik talablar bu sohadagi asosiy muammolardir. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, samarali investitsiya muhiti yaratish uchun shaffof qonunchilik, siyosiy barqarorlik va xalqaro nizolarni hal qilish mexanizmlarini takomillashtirish zarur. Xalqaro arbitraj va investitsiya kelishuvlari shartlarning bajarilishini ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

REFERENCES

1. <https://www.investopedia.com/terms/f/foreign-investment.asp>;
2. Meier, G. M. (1966). Legal-economic problems of private foreign investment in developing countries. *The University of Chicago Law Review*, 33(3), 463-493;
3. Galeeva, G. M., Paiduganova, I. V., & Zagladina, E. N. (2018). Modern problems of investment cooperation development in the supply chain of the world economy. *International Journal of Supply Chain Management*, 7(6), 536-539;
4. Franck, S., Sauvant, K. P., Chiswick-Patterson, M., Geiger, R., Alvarez, J. E., Sornarajah, M., ... & Rapiet, B. J. (2008). Challenges Facing Investment Disputes: Reconsidering Dispute Resolution in International Investment Agreements;
5. Gordon, K., & Pohl, J. (2015). Policy frameworks for SWF investments: OECD and host-country perspectives. In *Research Handbook on Sovereign Wealth Funds and International Investment Law* (pp. 124-142). Edward Elgar Publishing;